

การพัฒนาแนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วม
ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย
The Developing Guidelines for Participatory Department Administration of
Private Universities in Northeastern Region Thailand

ธีรภัทร โคตรบรรเทา*

รศ.ดร.สำเร็จ ยุรชัย, ผศ.ดร.กิตติศักดิ์ ตียา, ดร.จิรวัดน์ วรณโรจน์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒) เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นหัวหน้าสาขาและบุคลากรในสาขาวิชาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๑๐ แห่ง รวม ๒๙๑ คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วม ในภาพรวมเท่ากับ ๐.๒๗ อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ ด้านการแสดงความคิดเห็น ด้านการประเมินผล ด้านการดำเนินงาน ด้านการจัดสรรผลประโยชน์ และด้านความรับผิดชอบ มีค่าเท่ากับ ๐.๓๔, ๐.๓๓, ๐.๒๙, ๐.๒๓, ๐.๑๐ และ ๐.๓๕ ตามลำดับ อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิดเป็นร้อยละ ๓๔, ๓๓, ๒๙, ๒๓, ๑๐ และ ๓๕ ตามลำดับ

๒. แนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี ๖ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการตัดสินใจ ด้านการแสดงความคิดเห็น ด้านการประเมินผล ด้านการดำเนินงาน ด้านการจัดสรรผลประโยชน์ และด้านความ

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

** อาจารย์ที่ปรึกษา

รับผิตชอบ โดยผลกรวิจัยพบว่ ความต้งกรจ้เป็น $PNI_{modified}$ ในภพรวมเท่กบ ๐.๒๗ อ้ตรกรเปล่ยนเปล่งในเชิงพัฒนากรจกสภพปัจจุบันไปยงสภพที่พึงประสงค้ คิตเป็นร้อยละ ๒๗

คำส้คำญ: การพัฒนา, แนวทงกรบริหารสขวิข

Abstract

The purposes of this research were 1) to study present and desirable conditions of participatory program administration of the private higher education institutions in Northeast part 2) to develop participatory program administration ways for private higher education institutions in Northeast part. The samples in this research were 10 private higher education institutions in Northeast part. The respondents were heads and staffs of programs in private higher education institutions in Northeast part, in academic year of 2013, totally 291 respondents. The statistics used in analyzing the data were by using programming package.

The research findings were as follows:

1. The study of present and desirable conditions of participatory program administration of the private higher education institutions in Northeast part was found that $PNI_{modified}$ needs of present and desirable conditions of participatory program administration of the private higher education institutions in Northeast part, in overview, was at 0.27 level. The percentage rate of change in terms of development from present conditions to desirable conditions was 27. When considering each aspect, the result found that participation in making decisions, participation in opinion, participation in evaluation, participation in operation, participation in allocation of benefits and participation in responsibility had value at 0.34, 0.33, 0.29, 0.23, 0.10 and 0.35 level respectively. The percentage rate of change in terms of development from present conditions to desirable conditions was 34, 33, 29, 21, 10 and 35 respectively.

2. Participatory program administration ways for private higher education institutions in Northeast part consisted of participation in making decision, participation in opinion, participation in evaluation, participation in

operation, participation in allocation of benefits and participation in responsibility, was at 0.27 level. The percentage rate of change in terms of development from present conditions to desirable conditions was 27.

Keyword; The Developing, Guidelines for Participatory Department

๑. บทนำ

สภาพปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเห็นได้ชัดจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และระบบการสื่อสารที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านของประเทศ ตลอดจนการเปิดเขตการค้าเสรี (Free Trade) ระหว่างประเทศ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการรับวิทยาการเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการประกอบอาชีพ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังกล่าวย่อมส่งให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ ที่สำคัญยิ่ง คือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้ประเทศมีสภาพยืนหยัดอยู่ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนและความเป็นอยู่ดีมีสุขของคนไทยโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวม ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนให้มีคุณภาพชีวิต และรู้คุณค่าวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนา รวมทั้งเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ผสมกลมกลืนดำรงไว้ซึ่งความยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเป็นที่ยอมรับกันว่า กลไกในการพัฒนาคนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ การศึกษา^๑

สถาบันอุดมศึกษานอกจากถูกใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ที่กำหนดโดยนโยบาย และแรงผลักดันทางเศรษฐกิจและสังคมแล้ว สถาบันอุดมศึกษายังเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ไปสู่สังคมที่พึงปรารถนา การเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากความคาดหวังของสังคมที่มีต่อสถาบันอุดมศึกษาที่มีเพิ่มขึ้น เพราะต่างเล็งเห็นถึงบทบาทและความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษา ที่มีต่อการพัฒนาประเทศในยุคปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาระดับอุดมศึกษา (Trends in Higher Education) จะเป็นสิ่งจำเป็น และมีความต้องการสูง อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีการสื่อสาร จึงต้องขยายและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง (Quantitative Expansion) รวมถึงการที่ต้องจัดให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น (Diversification) ทั้งโครงสร้าง รูปแบบ หลักสูตร ระบบการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

^๑สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙), (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๔).

(Quality) มีความเป็นนานาชาติ (Internationalization) มีความสอดคล้อง (Relevance) กับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ ทั้งนี้การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา จะต้องตอบสนองความต้องการของพลเมืองของประเทศ การรี้อปรับระบบอุดมศึกษา (Re-Engineering) จะต้องมุ่งสู่เป้าหมายสำคัญ คือ ความสอดคล้อง การพัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (Management) เพื่อให้สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนยิ่งขึ้น ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย (University) จึงเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เป็นสถาบันการศึกษาทางวิชาการระดับสูงที่เป็นแหล่งรวมของนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถและผลิตกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถไปช่วยในการพัฒนาประเทศ เรียกได้ว่าเป็นคลังสมองหรือแหล่งรวบรวมความคิดเห็น และสนับสนุนงานด้านวิชาการทั้งภายในและภายนอก ซึ่งหากต้องการประเมินว่าชาติใดที่พัฒนาหรือเจริญหรือไม่นั้น จะดูที่งานด้านการศึกษาของคนในชาตินั้นหรือมหาวิทยาลัยเป็นหลัก การศึกษาจึงเป็นรากฐานสำคัญที่สุดในการพัฒนาคนในทุกด้านตลอดชีวิต หลักการและจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้น มิใช่เพียงเพื่อความเจริญงอกงามทางปัญญา ความคิด จิตใจ และคุณธรรมเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงการอยู่ดีมีสุข สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ซึ่งจะส่งผลไปสู่การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและเป็นที่ยอมรับของนานาชาติอารยะประเทศด้วย ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้กำหนดพันธกิจหลัก ๔ ด้าน ของมหาวิทยาลัย คือ ๑) ด้านการผลิตบัณฑิต ๒) ด้านการวิจัย ๓) ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ๔) ด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคม ซึ่งจากขอบข่ายงานมหาวิทยาลัยที่กำหนดไว้ทั้ง ๔ ด้านนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และมีส่วนช่วยให้การศึกษาสามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงและสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้อย่างมีศักดิ์ศรี

สถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย จะก้าวสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการและสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้นั้น หน่วยงานหลักทางวิชาการที่เป็นกำลังสำคัญให้กับมหาวิทยาลัย คือ สาขาวิชา ดังนั้นสาขาวิชาต้องมีความแข็งแกร่งทางด้านวิชาการเป็นเบื้องต้น สาขาวิชาทำหน้าที่ในการกำหนดหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเรื่องการดูแลนักศึกษาในสาขาวิชา เป็นต้น ผู้ที่จะกำหนดบทบาทและทิศทางการของสาขาวิชา คือ คณาจารย์ของสาขาวิชา ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาสาขาวิชานั้นๆ สาขาวิชาจะต้องเป็นแหล่งบริการวิชาการที่มีประสิทธิภาพ และเป็นศูนย์กลางทางวิชาการ (Academic Unit) ที่สำคัญของคณะต่างๆ และมหาวิทยาลัย ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ทั้งด้านการบริหารและด้านวิชาการ สาขาวิชาสามารถดำเนินการเพื่อให้พันธกิจหลัก ๔ ด้านของมหาวิทยาลัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สาขาวิชาต้องมีกลไกการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการและการบริหารวิชาการขึ้นอยู่กับหัวหน้าสาขาวิชา และคณาจารย์ภายในภาควิชาหรือสาขาวิชานั้นๆ จะมีส่วนร่วมในการบริหาร

จัดการภารกิจของสาขาวิชาอย่างไร และไปในทิศทางใด หัวหน้าสาขาวิชาจะทำหน้าที่ในการประสานและมอบหมายงานสอนแก่คณาจารย์ วางแผนการพัฒนาสาขาวิชา จัดเตรียมงบประมาณ บริหารงานทั่วไป บริหารงานบุคคลและพัฒนาบุคลากรของสาขาวิชา ดูแลรักษาทรัพยากรของสาขาวิชา ส่งเสริมการวิจัย จัดกิจกรรมส่งเสริมปัญญาให้แก่ชุมชนทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย^๒

หัวหน้าสาขาวิชา จึงต้องเป็นผู้นำและประสานงานให้การดำเนินงานของสาขาวิชาเป็นไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ ในทุกสาขาวิชาที่มีคณะกรรมการบริหารประจำสาขาวิชา โดยมีหัวหน้าสาขาวิชา เป็นประธานและคณะกรรมการบริหารประจำสาขาวิชา พร้อมเสนอแนะแนวทางปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารสาขาวิชา ทั้งด้านนโยบาย วิชาการ หลักสูตร ตลอดจนการบริหารงานบุคคล การเงินและอื่นๆ ตามที่หัวหน้าสาขาวิชา มอบหมาย บทบาทของหัวหน้าสาขาวิชา คือ ๑) รักษาและเพิ่มพูนคุณภาพมาตรฐานวิชาการของภาควิชาหรือสาขาวิชา ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ ๒) สร้างความร่วมมือร่วมใจให้คณาจารย์ในภาควิชาหรือสาขาวิชา สร้างสรรค์งานวิชาการ และงานอื่นๆ ให้สาขาวิชา อันนำมาซึ่งประโยชน์ของคณะ และมหาวิทยาลัย ๓) ส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการและความสัมพันธ์ระหว่างคณาจารย์กับนักศึกษา ๔) ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของคณาจารย์ในสาขาวิชา ความต้องการของสาขาวิชาในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ ๑) การปรับปรุงหลักสูตรการเรียน ให้มีการประสานกันและปรับหลักสูตรให้มีความเป็นสากล ๒) การส่งเสริมพัฒนาคณาจารย์ในการทำวิจัยให้มากขึ้นและหาทุนวิจัยให้คณาจารย์ ๓) พัฒนาและเพิ่มศักยภาพอาจารย์ของสาขาวิชาทางด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ ๔) การพัฒนาอาจารย์ทางด้านการสร้างผลงานทางวิชาการการสอน เอกสารประกอบการสอน และตำรา ๕) การพัฒนาองค์ความรู้ เพิ่มพูนความรู้ความสามารถของคณาจารย์ เช่น การศึกษาต่อ การประชุมสัมมนา ฝึกอบรมหรือศึกษาดูงาน ๖) พัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้มีคุณภาพมาตรฐานและมีความเป็นสากล ปลูกฝังความเป็นนักวิชาการให้แก่บัณฑิต ให้แสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา และ ๗) ประสานงานและร่วมมือกับภาคธุรกิจพัฒนาเทคโนโลยีเชิงพาณิชย์ แต่การที่หัวหน้าสาขาวิชาต้องได้รับความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของคณาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) หมายถึง การบริหารโดยให้บุคคลในองค์กรหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญ ในการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดจากการบริหารงาน ความสำคัญของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ๑) ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการปฏิบัติงานที่มุ่งหวัง

^๒ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, *กรอบคุณวุฒิมาตรฐานระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ*, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒). (เอกสารอัดสำเนา).

๒) กระบวนการตัดสินใจสามารถรองรับพฤติกรรมของบุคคลในองค์กรได้กว้างขวางและเกิดการยอมรับได้ ๓) เป็นหลักการของการบริหารที่เป็นผลต่อการดำเนินการเชิงวิเคราะห์ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจได้ ๔) ลดช่องว่างของระบบการสื่อสารในองค์กรและขจัดปัญหาความขัดแย้งได้ ดังนั้น ถ้าไม่มีการสร้างความเข้าใจถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว ปัญหาที่ติดตามมาคือ ๑) การกำหนดทิศทางการพัฒนา และการบริหารมหาวิทยาลัยรวมทั้งการจัดโครงสร้างองค์กร การวางแผนระยะยาว การจัดสรรงบประมาณ และการบริหารงานบุคคลไม่อาจจะกระทำได้ประสบความสำเร็จ ๒) ขาดการสร้างบรรยากาศทางวิชาการหรือชุมชนวิชาการ การประสานการจัดการผลิตบัณฑิต และการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ ๓) ขาดการยอมรับในตัวผู้บริหารมหาวิทยาลัยทุกระดับ และนอกจากนี้ยังขาดการเข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จากคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัย จนเกิดแรงต่อต้านการดำเนินงานหรือการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุกลักษณะอีกด้วย^๓ ทั้งนี้ระบบโครงสร้างการบริหารมหาวิทยาลัยของไทย มีการแบ่งรูปแบบการบริหารเป็นภาควิชาหรือสาขาวิชาและเป็นคณะ ซึ่งบางมหาวิทยาลัยมีการจัดสาขาวิชาหลายสาขาวิชา ซึ่งเป็นไปตามความพร้อมของมหาวิทยาลัยและความต้องการของผู้เรียน ซึ่งการมีจำนวนของสาขาวิชามากเกินไปทำให้ประสิทธิภาพในการบริหารสาขามีแนวโน้มที่อ่อนแอลง เช่น บางสาขาวิชาสามารถเปิดสอนได้ทั้งที่มีจำนวนอาจารย์ประจำในสาขาวิชาเพียง ๓-๔ คน และหนึ่งคนทำหน้าที่หัวหน้าสาขาวิชา นอกจากนี้ก็ยังมีปัญหาเรื่องการแบ่งงานและความรับผิดชอบของรายวิชาที่จัดสอน เกิดปัญหาในเรื่องของการประสานงานในรายวิชาที่นักศึกษาต้องเรียนร่วมกันหรือสอนร่วมกัน ปัญหาการขาดความร่วมมือจากคณาจารย์ ทักษะในการบริหารงานของหัวหน้าสาขาวิชา การแต่งตั้งหัวหน้าสาขาวิชา ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจสูงสุดขององค์กรทำให้เกิดปัญหาการยึดหลักความอาวุโส ทำให้เกิดปัญหาเวลาสั่งการ หรือแม้แต่การขอความร่วมมือจากบุคลากรในสาขาวิชาทำได้ยาก ด้วยประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา และทำการวิจัยการพัฒนาแนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วม ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

^๓เมตต์ เมตต์การุณจิต, การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม, (กรุงเทพมหานคร : ปู้พอยท์, ๒๕๕๗).

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ได้แก่ ๑) ด้านเนื้อหา (๑) ชั้นศึกษาเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเน้นศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการทั่วไป หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา/มหาวิทยาลัย มาตรฐานการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา บทบาทการบริหารงานของภาควิชาหรือสาขาวิชาและบริบทของพื้นที่ที่ดำเนินการวิจัย (๒) ชั้นการศึกษาเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสังเกต การสนทนากลุ่ม และกรณีศึกษาที่เป็น Best Practice (๓) ชั้นการร่างแนวทางการมีส่วนร่วมได้เน้นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการวิจัยเชิงประจักษ์ กับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้ศึกษาไว้แล้ว และได้นำร่างแนวทางฯ ขึ้นสู่การพิจารณาในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อขอคำแนะนำรวมทั้งข้อเสนอแนะ ที่สำคัญเพื่อตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมของร่างแนวทางฯ และเพื่อประกันความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย และ ๒) ด้านกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๑๐ แห่ง เมื่อจำแนกเป็นสาขาวิชาได้จำนวนทั้งสิ้น ๑๕๔ สาขาวิชา จำนวนประชากรทั้งสิ้น ๑,๑๕๗ คน และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Simple Size) โดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๙๑ คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาวิจัย คือ หัวหน้าสาขาวิชาและอาจารย์ประจำสาขาวิชาอย่างน้อย ๑ คน

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วมของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้แนวทางฯ ดังนี้ คือ

๑. ด้านการตัดสินใจในการบริหารงานสาขาวิชานั้น บุคลากรส่วนมากมีความเห็นว่แนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การเสนอนโยบายในการบริหารงานในสาขาวิชา การแสดงข้อคิดเห็นเพื่อการตัดสินใจของผู้บริหาร การกำหนดอัตรากำลัง/ตำแหน่งงานที่จำเป็น/ต้องการ ด้วยหลักธรรมาภิบาลหรือธรรมาธิปไตย การตัดสินใจเลือกกิจกรรม/โครงการที่เหมาะสมกับการบริหารงาน การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน และมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสาขาวิชาร่วมกัน ซึ่งบุคลากรในสาขาวิชามีความมุ่งหมายให้การบริหารงานสาขาวิชาเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๒. ด้านการแสดงความคิดเห็น ในการบริหารงานสาขาวิชานั้น บุคลากรส่วนมากมีความเห็นว่แนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การเสนอแนวทางการดำเนินงานในสาขาวิชาตามมาตรฐานด้านการบริหารจัดการอุดมศึกษา การเสนอแนวทางการวิจัยและพัฒนาการได้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญ/

ผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะด้าน การรับฟังและนำข้อเสนอแนะของคณาจารย์ไปปรับปรุงการบริหารงานของสาขาวิชา การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการบริหารงาน การเสนอความคิดเห็นในการกำหนดหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน ซึ่งการที่จะบริหารสาขาวิชาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ควรที่ผู้บริหารได้รับฟังและนำข้อเสนอแนะของคณาจารย์ไปปรับปรุงการบริหารงานของสาขาวิชา สิทธิในการเสนอความคิดเห็นเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาของหน่วยงาน มีอิสระในการทำงาน สร้างความรับผิดชอบ ก่อให้เกิดความเป็นเจ้าของงาน และประสบความสำเร็จในการทำงาน

๓. ด้านการประเมินผล ในการบริหารงานสาขาวิชานั้น บุคลากรส่วนมากมีความเห็นว่า แนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การได้รับโอกาสประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้บริหารเพื่อพิจารณาความดีความชอบด้วยหลักธรรมาภิบาลและธรรมาธิปไตยการจัดเตรียม/เตรียมพร้อมการประกันคุณภาพภายใน และการประเมินคุณภาพภายนอก โดยสมศ. การประเมินนโยบายและแผนการดำเนินงานของสาขาวิชา การควบคุม/ติดตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมทางการบริหารในสาขาวิชา การประเมินผลการปฏิบัติงานของคณาจารย์ประจำปี การมีส่วนร่วมในการรับทราบผลการดำเนินงานและรายงานประจำปี การประเมินผลการปฏิบัติการของบุคลากรด้วยความยุติธรรมและซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรงไปตรงมาและสม่ำเสมอ โดยตระหนักว่า อาจารย์และบุคลากรแต่ละคนมีผลการปฏิบัติงาน จุดอ่อน จุดแข็งที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ต้องสะท้อนผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเจาะจงไปที่ผลการปฏิบัติงาน

๔. ด้านการดำเนินการ ในการบริหารงานสาขาวิชานั้น บุคลากรส่วนมากมีความเห็นว่า แนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การวางแผนปฏิบัติการประจำปี และรับทราบผลการปฏิบัติงานพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ การกำหนดแนวทางการดำเนินงานวิจัยของสาขาวิชา การวางแผนการดำเนินงานของสาขาวิชา การกำหนดแนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม/โครงการของสาขาวิชา การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา การที่คณาจารย์ในสาขาวิชาส่วนมากได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการ/คณะทำงานในการดำเนินงาน

๕. การจัดสรรผลประโยชน์ ในการบริหารงานสาขาวิชานั้น บุคลากรส่วนมากมีความเห็นว่า แนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การวางแผนงบประมาณประจำปีของสาขาวิชา การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา การจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่คณาจารย์ในสาขาวิชาอย่างทั่วถึงและเหมาะสมการรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม/โครงการบริหารงาน การนำผลงานของคณาจารย์นำเสนอต่อผู้บริหารเพื่อพิจารณาความดีความชอบและพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการ การที่จะบริหารงานในสาขาวิชาให้มีประสิทธิภาพ และเกิดความพึงพอใจของบุคลากรทุกคนในสาขาวิชา ควรได้มีการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่คณาจารย์ในสาขาวิชาอย่างทั่วถึงและ

เหมาะสม รวมทั้งการพิจารณาให้รางวัลและความดีความชอบแก่ผู้ที่เสียสละ มาร่วมทำงานบริหาร โดยให้อาจารย์ส่วนใหญ่เป็นผู้คัดเลือก เพื่อสร้างแรงจูงใจในการบริหาร ซึ่งสถาบันบางแห่งให้น้ำหนักเท่ากับการเสนอบทความและงานวิจัย ทำให้อาจารย์มีความสนใจและตั้งใจในการทำงาน รวมทั้งภูมิใจในหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อวิชาชีพ

๖. ด้านการรับผิดชอบต่อในการบริหารงานสาขาวิชานั้น บุคลากรส่วนมากมีความเห็นว่าแนวทางการบริหารสาขาวิชาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การพัฒนาคุณภาพและเสริมสร้างประสิทธิภาพตลอดจนส่งเสริมความมีวินัยของบุคลากรในการทำงาน การเปิดโอกาสให้ได้ทำงานที่ท้าทายความรู้และความสามารถ การกำหนดแผนการกำกับติดตามกับสาขาวิชา เช่น วิธีการ ระยะเวลา การดำเนินการกำกับติดตามการดำเนินงานของสาขาวิชาตามแผนที่กำหนดไว้ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น สังเกต สัมภาษณ์ การทำให้สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันตามเวลาที่กำหนดเสมอ คณาจารย์มีการเข้าร่วมประชุมสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรับผิดชอบต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในสาขาวิชา และความรู้รักเป็นเจ้าของและผูกพันกับสาขาวิชา ความร่วมมืออย่างกระตือรือร้นของสมาชิก เป็นเงื่อนไขที่สำคัญของสัมฤทธิ์ผลของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยผลการวิจัยพบว่าความต้องการจำเป็น PNI_{modified}^๕ ในภาพรวมทั้ง ๖ ด้านเท่ากับ ๐.๒๗ ซึ่งหมายถึง อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๗

๕. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่จำเป็นในการบริหารทั้งในระดับมหาวิทยาลัย คณะ และสาขาวิชา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงาน ดังนี้

๑. มหาวิทยาลัยควรมีการกำหนดนโยบายและแผนทั้งระยะสั้น และระยะยาว อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ในการพัฒนาบุคลากร ผู้ปฏิบัติงานสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัย ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยแยกตามตำแหน่ง และสายวิชาชีพ นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรอีกทางหนึ่งด้วย

๒. ผู้บริหารคณะ/สาขาวิชา ควรมีนโยบายและได้ให้ความสำคัญกับบุคลากรทุกคนในการมีส่วนร่วม

๓. ควรศึกษารูปแบบของแนวทางการบริหารที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในระดับมหาวิทยาลัย คณะ และสาขาวิชา

^๕ สุวิมล ว่องวาณิช, การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมดา, ๒๕๕๐).

๔. ควรวิจัยและพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร คณาจารย์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีระบบการบริหารและจัดการที่มีคุณภาพ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑) หนังสือ :

เมตต์ เมตต์การุณจิต. การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร : บัคพอยท์, ๒๕๔๗.

สุวิมล ว่องวาณิช. การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ธรรมดา, ๒๕๕๐.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়กรฐมนตรี. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙). กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๔.

๒) เอกสารอัดสำเนา :

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. กรอบคุณวุฒิตรฐานระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๒. เอกสารอัดสำเนา